

ท่านเป็นผู้ที่ได้รับความทุกข์ ร่วมสุข กับราษฎรในท้องที่ของท่านมาอย่างใกล้ชิด
ย่อมเข้าถึงจิตใจและความต้องการของเขาเหล่านั้นได้ดีกว่าผู้ที่อยู่ห่างไกล
ราษฎรย่อมจะต้องหวังพึ่งท่านเมื่อมีความเดือดร้อน
ฉะนั้น ข้าพเจ้าจึงหวังว่าท่านทั้งหลาย จะเอาใจใส่ดูแลความเป็นอยู่ของเขาให้มาก
และทำตัวเองให้เป็นที่พึ่งแก่เขา
สมกับที่เขาได้ไว้วางใจเลือกท่านขึ้นมาเป็นหัวหน้า
จงพยายามบำเพ็ญตนให้สมกับตัวอัคร
ที่ตราหน้าหมวกเครื่องแบบของท่านที่ว่า
'ระเบียบทุกข์บำรุงสุข'

พระราชดำรัสแห่งองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ
พระราชทานในการอบรมกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน
ในชายแดนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
วันที่ 12 สิงหาคม 2505

คำนำ

กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เป็นตำแหน่งที่มีอยู่คู่กับสังคมและการปกครองของไทย มาอย่างยาวนาน มีหน้าที่เป็นผู้ช่วยเหลือนายอำเภอในการรักษาความสงบเรียบร้อย การแก้ไขปัญหาความเดือดร้อน การอำนวยความสะดวกเป็นธรรม ดูแลความเป็นอยู่ ทุกข์สุขของราษฎร เป็นกลไกขับเคลื่อนนโยบายของรัฐ และปฏิบัติหน้าที่ ตามที่กฎหมายกำหนดในพื้นที่ตำบล หมู่บ้าน

หัวใจของภารกิจงานกรมการปกครองอยู่ที่อำเภอ และตำบล หมู่บ้าน ซึ่งเป็นหน่วยการปกครองระดับฐานรากที่เป็นจุดเชื่อมโยงในกาเรียตโยงสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และหลอมรวมประชาชนให้มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน โดยมีกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล สารวัตรกำนัน และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ทำหน้าที่ ช่วยเหลือบูรณาการการทำงานร่วมกับส่วนราชการ และทุกฝ่ายในพื้นที่ ให้ประสบผลสำเร็จ

คู่มือปฏิบัติงานกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ฉบับนี้ จัดทำขึ้นเพื่อให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล สารวัตรกำนัน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ได้มีความรู้ความเข้าใจ ในบทบาทอำนาจหน้าที่ด้านการปกครองท้องที่ สามารถใช้เป็นแนวทางในการ ปฏิบัติงาน โดยได้รวบรวมความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการปกครองท้องที่ ความเป็นมา และอำนาจหน้าที่ สวัสดิการและสิทธิประโยชน์ รวมทั้งกฎหมายและระเบียบอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกังานในหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ฯลฯ

กรมการปกครองหวังเป็นอย่างยิ่งว่า หนังสือเล่มนี้จะเป็นคู่มือใน การปฏิบัติงาน เพิ่มพูนความรู้และเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานให้แก่กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล สารวัตรกำนัน และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ทุกท่าน และผู้ที่สนใจในการศึกษาค้นคว้าโดยทั่วกัน

ส่วนบริหารงานกำนันผู้ใหญ่บ้าน
สำนักบริหารการปกครองท้องที่
กรมการปกครอง

สารบัญ

	หน้า
บทที่ 1 กำเนิดราชสีห์แห่งท้องที่	1
บทที่ ๒ วิธีสู้ตำแหน่ง	4
บทที่ 3 แนวทางเริ่มต้นสำหรับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน (มือใหม่)	6
บทที่ 4 บทบาทและอำนาจหน้าที่	24
บทที่ 5 ประสานงานในทุกระดับ	28
บทที่ 6 ภารกิจหลัก : รักษาความสงบเรียบร้อย	31
บทที่ 7 กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน กับงานที่เต็มมือ	39
บทที่ 8 วินัยกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน	45
บทที่ 9 คณะกรรมการหมู่บ้าน : อีกบทบาทที่ต้องแสดง	51
บทที่ 10 อำนวยความเป็นธรรมและประนีประนอมข้อพิพาท	55
บทที่ 11 สวัสดิการและสิทธิประโยชน์	60
บทเพิ่มเติม	73